

Considerații asupra unei ștampile de amforă de Sinope descoperită la Giurcani, județul Vaslui

de Tamilya Simion

Exemplare ale ceramicii comerciale, dar în același timp izvoare epigrafice, amforele grecești sunt cunoscute în spațiul getic est-carpatic încă din secolul al VI-lea î.Hr. Ele constituie dovezi ale unor relații comerciale constante între cele două lumi, în special pentru séc. IV-II î. Hr. O dovadă în sprijinul acestor afirmații o constituie și o recentă descoperire, întâmplătoare, de la Giurcani, comuna Găgești, din punctul "La Budăi"¹. Este vorba de un fragment de mânășă de amforă ștampilată, aparținând coloniei sud-pontice Sinope.

Pasta din care a fost modelată este de culoare roz-gălbuie, în săpătură cu granule roșii și negre și este acoperită cu o angobă alb-gălbenă. Ștampila este păstrată mai mult de jumătate, partea rămasă este bine conservată, ceea ce permite descifrarea și reconstituirea sa. Este de formă rectangulară, cadrul de sus fiind rupt (fig.1).

Legenda, în relief, este dispusă pe patru rânduri, iar simbolul, ornament la pupa unei corăbii, extrem de bine realizat, este în partea dreaptă. Primul rând, rupt, conținea titlul magistratului, ΑΣΤΙΝΟΜΟΥ, la genitiv singular, după cum putem observa din ce a mai rămas, anume partea inferioară a ultimelor litere: ΜΟΥ. Al doilea rând conține numele astinomului tot la genitiv singular, ΑΝΔΕΣΤΗΡΙΟΥ - prin reconstituire. De fapt s-a păstrat numai ΣΤΗΡΙΟΥ. Urmează, pe al treilea rând, patronimicul astinomului: ΤΟΥ ΝΟΥΜΗΝΙΟΥ, din care lipsește articolul genitival ΤΟΥ și prima literă a numelui. Pe ultimul rând este dispus numele producătorului ΚΛΕΙΝΕΤΟΣ aflat la nominativ, din care lipsesc primele două litere și parțial a treia.

De o importanță deosebită în datarea ștampilei este numele astinomului. Pe acest ANDESTERIOY îl mai găsim pe alte ștampile sinopeene, descoperite la Histria² și în teritoriul callatid la Satu Nou³, și Schitu-Costinești⁴. Ștampila descoperită

1. Descoperirea aparține domnului învățător Marin Rotaru, care ne-a furnizat piesa spre identificare. O primă mențiune a acesteia apare la C. Buzdugan, M. Rotaru, Antichitățile Elamului, Vaslui, 1977,

2. V. Canarache, Importul amforelor ștampilate la Histria, București, 1957, p. 157

3. N. Conovici, M. Irimia, "Dacia", NS, XXXV, 1991, p. 150, fig. 7/131

4. Al. Avram, N. Conovici, G. Poenaru-Bordea, "Dacia", NS, XXXIV, 1990, p. 121

în așezarea fortificată de la Satu-Nou-Valea lui Voicu are același astinom, ornamentul identic, dispunerea grafică a legendei în cartuș este asemănătoare, diferind doar producătorul care este KRONIOS⁵. În ștampilele în care apare acest astinom, cu sau fără patronimic, și numai pentru o anumită perioadă, el are ca producători, în afara celor doi deja amintiți, pe Agaton, Acronos⁶. Producătorul KLEAINETOS mai apare și pentru alți astinomi, în aceeași grupă, între care NAUPONOS TON KALLISTENOY, la Albești⁷. De la Histria provine o ștampilă identică în ce privește ornamentul, astinomul și patronimicul, caracterele grafice⁸. Din păcate lipsește rândul de jos cu numele producătorului. Credem că V. Canarache, cel care a publicat ștampila are dreptate în a considera că producătorul poate fi Kleainetos, întocmai ca la Pridik, autorul primei încercări de stabilire a cronologiei ștampilei sinopeene⁹.

Ștampila descoperită la Giurcani este o dovadă certă a combinației ANDESTERIOY-KLEAINETOS, destul de rară în comerțul sinopeean și până acum cunoscută cert doar pe o ștampilă publicată de Pridik în 1928, precum și cea de la Histria, ipotetic. Toate aceste ștampile, inclusiv cea prezentată de noi, se încadrează din punct de vedere stilistic în grupa a V-a. De altfel, astinomul ANDESTERIOY este încadrat de către toți cercetătorii în grupa a V-a, în timp ce producătorul este întâlnit și în grupele III, IV și VI. Cel mai uzitat sistem de datare este ce al lui Grakov¹⁰, dar în timp s-a dovedit a fi depășit, astăzi fiind valabil doar sub raport stilistic¹¹. Succesiunea astinomilor și implicit o datare mai exactă a grupelor este oferită de Brachinski¹² și școala franceză. Astfel, grupa a V-a, mai precis subgrupa V A, în care se încadrează ștampila de amforă de la Giurcani este cuprinsă în perioada 260-230 î.Hr.

Această datare ni se pare mai aproape de realitate, fiind confirmată și de stadiul dezvoltării getice și implicit a circulației importurilor grecești la est de Carpați. Descoperirile de amfore grecești din Moldova se repartizează relativ uniform pe întregul teritoriu, cu o concentrare mai mare în bazinele hidografice ale Siretului, Bârladului și Prutului, de altfel drumuri de acces. Aceasta arată că regiunea a

5.N. Conovici, M Irimia, op. cit., p. 151, poz. 132

6.V. Canarache, op. cit., p.108

7.A. Rădulescu, M. Bărbulescu, L. Buzoianu, N. Cheluță-Georgescu, "Pontica", XXI-XXII, 1988-1989, p. 50; mai apare și la Callatis, vezi L. Buzoianu, N. Cheluță-Georgescu, "Pontica", XVI, 1983, p. 174

8.V. Canarache, op. cit., p.108, poz.218

9.E. Pridik, Die Astynomennamen auf Amforen und Ziegelstempeln aus Sudrusslans, 1928; V. Canarache, op. cit., p.403

10.B. M. Grakov, Greceskie Keramiceskie Keljma s imenami astinomov, Moskova, 1928

11.Al. Avram, V. Sandu, SCIVA, 39, 1988, 1, p. 53-58

12.v. discuția la A. Rădulescu, op. cit., p.24 și N. Conovici, SCIVA, 40, 1989, p. p.29-

devenit o piață de desfacere curentă a vinurilor și uleiurilor grecești și a intrat treptat în orbita relațiilor comerciale ale sudului. Dacă în sec. VI-V- î. Hr. relațiile au fost sporadice, ilustrarea prin amfore de Cos, Cnidos, pentru secolul al IV-lea î. Hr. asistăm la un prim apogeu al acestor relații, dovedit de numărul mare de amfore thasiene, pătrunse fie prin intermediul negustorilor histrieni, după cum o dovedește în unele cazuri asocierea de monedă histriană-amforă thasiană, fie poate printr-un comerț direct.

Amfore sinopeene, datate în sec. III î. Hr., au mai fost semnalate la Poiana¹³, descoperire incertă, la Bunești-Averești¹⁴ și la Fedești, în punctul "Sub pădure"¹⁵. Având în vedere descoperirile enumerate, între care cea a ștampilei de la Giurcani cu analogii la Histria, credem că putem vorbi de circulația amforelor sinopeene și în spațiul est-carpatic. Această circulație apreciem că s-a făcut tot prin intermediul Histriei. De altfel, conform analizei cantitative a amorfelor grecești de la Histria și Satu Nou, importul thasian încetează spre mijlocul sec. III î. Hr.¹⁶. În a doua jumătate a sec. III î. Hr. amforele sinopeene vor avea o prezență aproape exclusivă. Situația este asemănătoare la Satu Nou și la Albești, unde în această perioadă, față de celelalte importuri amforice semnalate, produsele de Sinope sunt cele mai numeroase cantitativ¹⁷. Această situație se întâlnește și pentru Moldova la sfârșitul secolului al III-lea î.Hr., când amforele de Sinope vor avea o circulație paralelă cu cele de Rhodos. Ulterior, în secolul al II-lea î. Hr., amforele rhodiene au avut preponderență, realitate documentată arheologic¹⁸.

Mănușa de amforă sinopeeană, descoperită la Giurcani, este o mărturie a producției lumii elenistice asiatice și totodată a formelor, intensității și timpului în care s-a dezvoltat schimbul de mărfuri ale coloniilor grecești de la Marea Neagră cu populația getică din Podișul Moldovenesc.

13.V.Pârvan, Castrul de la Poiana, p. 100, 126, fig.6

14.V.V. Bazarciuc, în MCA, Tulcea, 1980, p.8-9, SCIVA, 34, 1983, 3, p. 251-252

15.N. Zaharia, M. Petrescu-Dâmboviță, Em. Zaharia, Așezări din Moldova de la paleolitic până în sec. XVIII, 1970, p. 375

16.V. Canarache, op. cit., p.182

17.M. Irimia, N. Conovici, "Pontica", XXIII, 1990, p. 91; A. Rădulescu, op. cit., p.33

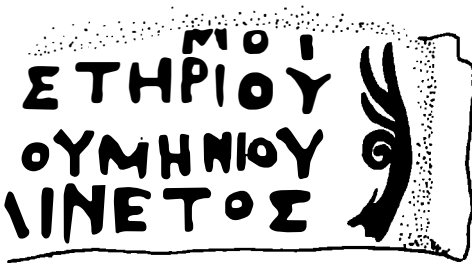
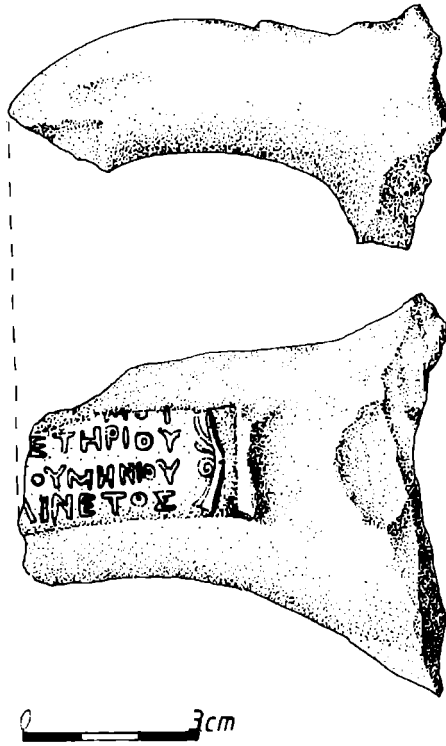
18.S. Teodor, Acta MM, V-VI, 1983-1984, p. 159

Résumé

L'ouvrage présente une anse fragmentaire d'amphore avec estampille, de Sinope, découverte accidentellement à Giurcani, com. Găgești, dép. de Vaslui.

La légende d'estampille est disposée à quatre lignes, avec le symbol "ornament à poupe", (fig. 1). La reconstitution d'estampille a mené à l'identification d'astynome ΑΝΔΕΣΤΗΠΙΟΥ et du producteur ΚΛΕΑΙΝΕΤΟΣ.

L'estampille était encadrée dans la V-ème groupe, datée parmi 260-230 av.Ch.

[ἀστυνόμου]
 [Ἄνθε]στηρίου
 [τοῦΝ]ουμηνίου
 [Κλε]αίνετος

Fig. 1. Giurcani. Toartă de amforă ștampilată din Sinope.
 Anse d'amphore estampille de Sinope.